

І.С. П'ЯТНИЦЬКА-ПОЗДНЯКОВА,
кандидат мистецтвознавства, доцент
докторант НМАУ імені П.І.Чайковського,
м. Київ

МУЗИЧНЕ МОВЛЕННЯ: СЕМІОТИЧНИЙ ДИСКУРС

У дослідженні висвітлено категорію «*музичного мовлення*», що постає універсальною формою мислення людини. На нашу думку, структурувати музичне мислення, знайти механізми розуміння сучасного музичного простору дозволить музичний семіозис, що є своєрідним інтерпретаційним простором смислу музики, процесом виникнення на основі певного смислового перетворення нової символічної функції, в якій модулюється комунікативний досвід знака. Звернення до музичного семіозису в контексті даної проблематики не є випадковим, адже розуміється нами не лише процес функціонування знаків, смислоутворення й інтерпретації, а як теоретична концепція.

Категорія «музичне мовлення» нами мислиться як елемент системи «мова-текст», що є репрезентантом ціннісних характеристик музичної культури другої половини ХХ ст. В онтологічному сенсі музика є складно організованим, цілісним багаторівневим феноменом, в якому музичні знаки мають характеристики, споріднені мовним, специфіка яких полягає у «системно-мовній якості» (за С. Шипом), та можливості іконічного відображення процесуальних явищ, що у музичному семіозисі відіграє вирішальну роль.

Музика як естетичний феномен є художнім мовленням, а *музичний твір* – *процесом мовлення*, опосередкований системою субзнаків, які отримують смисл в контексті цілісності музичного твору (за М. Бонфельдом).

У дослідженні наголошується, що в сучасній музикознавчій думці існують протиріччя стосовно знакової природи музики та окреслено спектр позицій, відповідно до яких одні вчені вважають музику семіотичним феноменом, що утворюється знаками різного типу – семантичними та естетичними (А. Моль) або інформаційними й художніми (С. Раппопорт); інші трактують музичні знаки як особливі семіотичні елементи, що мають лише конотативний зміст, але не мають денотатів (О. Козаренко); вважають музику «незнаковою семіотичною системою» (М. Арановський), або визначають теоретичні основи вивчення музики як мовлення, виявляючи властивості знакового функціонування та системної (мовної) організації музичного мовлення, створюючи універсальну понятійну модель музичної мови (С. В. Шип). Наголошується на тому, що семіотичний напрям у музикознавстві хоча й не набув метанаукового осмислення, але представлений змістовними й оригінальними музикознавчими дослідженнями таких видатних вчених як Б. Асаф'єв, М. Арановський, Л. Березовчук, І. Беленкова, Р. Болховський, М. Бонфельд, О. Бурліна, І. Волкова, Б. Гаспаров, В. Гошовський, І. Земцовський, Д. Кірнарська, О. Козаренко, Ю. Кон, М. Ланглебен,

Ю. Лотман, С. Мальцев, В. Медушевський, В. Москаленко, О. Нікітенко, Є. Назайкінський, Г. Орлов, І. Пясковський, О. Сокол, О. Сохор, Г. Тараєва, Д. Терентьев, В. Холопова, Т. Чередниченко, С. Шип, Б. Яворський та ін.

У дослідженні проаналізовано концептуальні положення різних вчених, зокрема, М. Г. Арановського про «немовну» природу музичного мистецтва [2]; В. В. Медушевського «про рухомість та мінливість музичного мовлення, що існує у вигляді конкретних, цілісних, індивідуальних об'єктів»; С. В. Шипа «про музику як інтонаційне мовлення»; Л. Мазеля про семантичний вимір музичної мови [8]; М. Ш. Бонфельда про музику як процес «мовлення на немовній основі» [6] та інші.

У своєму дослідженні ми апелюємо до концепції М. Бонфельда, який вважає, що саме в музичному мовленні безпосередньо функціонують музичні знаки й породжуються музичні смисли, а відтворений у реальному звучанні музичний твір являє собою трансляцію певного смислу та є *музичним мовленням*. Дослідник наголошує на тому, що будь-який музичний твір є єдиним цілісним знаком і, одночасно, процесом мовлення. У зв'язку із цим піднімається проблема музичного тексту, що мислиться нами не як знаковасистема, а як текст-знак, що корелюється процесом мовлення, й тому є унікальним актом трансляції сенсу.

Отже, музикознавство має позитивний досвід у проведенні аналогій між вербальною та музичною мовами в аспекті понятійної опозиції «мови – мовлення». На жаль, лінгвістичні визначення категорії мовлення, які беруться за основу в процесі аналізу музичних текстів, виявляють їх неспроможність за умов відсутності у самих текстах лінгвістичного поля змісту, тому є необхідність апелювати до семіотичного ракурсу в дослідженні музичного мовлення, що має інший інструментарій та методи аналізу. Там, де лінгвістика фіксує нуль означуваного, цілком можливий інший інтерпретаційний рівень розуміння, інша ментальна оптика, що є своєрідною конверсією цих категорій, перехід від дискурсу до дискурсу, від однієї системи розуміння до іншої.

Використана література:

1. Арановский М. Тезисы о музыкальной семантике / М. Г. Арановский // Музыкальный текст: структура и свойства. – М. : Композитор, 1998. – С. 315 – 345.
2. Бонфельд М. Музыка: Язык. Речь. Мышление. Опыт системного исследования музыкального искусства [Электронный ресурс] / М. Бонфельд. – Вологда : Русь, 1999. – 508 с. – Режим доступа: <http://www.booksite.ru/>
3. Медушевский В. В. О закономерностях и средствах художественного воздействия музыки / В. В. Медушевский. – М. : Музыка, 1976. – 254 с
4. Шип С. В. Знакова функція та мовна організація музичного мовлення: автореф. дис. д-ра мистецтв. : спец. 17.00.03 Музичне мистецтво / С. В. Шип. – К., 2002. – 42 с.
5. Холопова В. Язык музыкальный и словесный: их системное сопоставление / В. Н. Холопова // Слово и музыка. – Сб. 36. – М. : МГК им. П. И. Чайковского, 2002. – С. 43 – 51.